

מספר הקורס: 4040279

שם הקורס בעברית: אסלאם רדיקלי ומתון: דת, חברה ופוליטיקה

שם הקורס באנגלית: Radical and Moderate Islam: Religion, Society and Politics

שנה"ל: תשפ"ד

שם המרצה: ד"ר דינה ליסנסקי

שם תכנית הלימודים: התכנית ללימודי מזרח התיכון והאסלאם

סיווג הקורס: סמינר

משך והיקף הקורס: סמסטר ב', 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: תולדות המזרח התיכון I ו-II

מועד שעות הקבלה: יום ג' מיד לאחר השיעור

פרטי קשר של המרצה: dina.lis@gmail.com

תיאור הקורס:

הקורס "אסלאם רדיקלי ומתון: דת, חברה ופוליטיקה" עוסק בשני ענפים שונים בהגות האסלאמית.

במהלך הקורס נדון בעולם המושגים הדתי של המונח 'פונדמנטליזם' ובהקשרו האסלאמי במזרח התיכון, מתוך הנחה כי כל רדיקלי הוא פונדמנטליסטי אך לא כל פונדמנטליסט הוא רדיקלי.

ננתח את התיאוריה מול המציאות, קרי, אידיאולוגיות פונדמנטליסטיות סוניות המבקשות ליישם את רוח האסלאם במדינות הסוניות במזרח התיכון ונדון בהקשר הרדיקלי של הג'האד העולמי ומלחמת האסלאם בעולם המערבי "הכופר", מניעים לצד מטרות, כולל האינטראקציה שלו עם עולם האסלאם המתון.

בנוסף לכך, נציג תיאור תיאורטי ומקרי בוחן של 'ארגוני קצה טרוריסטים' (רדיקלים) הפועלים באמצעות טרור להשגת מטרתיהם לעומת 'ארגוני קצה אזרחיים' הפועלים באמצעות רדיקליזם רך על מנת להשיג את מטרתיהם הדתיות.

כדי להשלים את התמונה – נבחן את התייחסות העולם המערבי בהתייחסותו לשאלת הרדיקליזם – המענה האידיאולוגי והמעשי שלו כנגד התעצמות ההקצנה הדתית וביטוייה השונים בשאלת הטרור, המחאה, וההרכב הפוליטי החדש המתגבש במדינות המזה"ת.

במקביל לכך נלמד את משנתם של הוגי הדעות המתונים באסלאם על זרמיהם השונים ואת ההשתלבות של הגותם בפיתוח התפיסות המודרניות באסלאם במאה ה-20 וה-21.

מטרות הקורס ותוצרי למידה:

בסופו של קורס זה הסטודנט:

- יידע לזהות בין הזרמים האסלאמיים השונים.
- יידע להפריד בין סוגי האידיאולוגיות באסלאם.
- יכיר את ההיסטוריה של האסלאם המודרני וההקשרים שבינו לבין ההיסטוריה האסלאמית.
- יבין טוב יותר את התהליכים הגיאופוליטיים והחברתיים שתרמו לעליית האסלאם הקיצוני.
- ידע לזהות בין ארגוני טרור שונים ויבין את הסיבות להתפשטות האידיאולוגיות הקיצוניות באסלאם.

חובות הקורס והרכב הציון:

עבודת סיום בהיקף של 8-10 עמודים בפונט 12 ורווח 1.5 – 100%.

- ציון עובר בקורס: 60
- יש לקרוא את קריאת החובה לקראת כל שיעור.

פירוט השיעורים, הנושאים הנלמדים בכל שיעור וקריאת החובה והקריאה המומלצת בכל שיעור:

שיעור 1: עלייתם של האחים המוסלמים כתגובה להשפעת המערב על המזרח התיכון:

חסן אך-בנא מייסד תנועת האחים המוסלמים מתחיל תופעה חדשה ב-1928 במצריים. תנועתו משנה את פני האסלאם המודרני ומביאה רפורמות אסלאמיות למזרח התיכון ולעולם.

קריאת חובה:

Al-Banna, H. (2009). Toward the light. *The Five Tracts of Hassan al-Banna*,

<http://www.kalamullah.com/Books/Towards%20the%20Light.pdf>

קריאה מומלצת:

Trager, E. (2011). "The unbreakable Muslim Brotherhood: grim prospects for a liberal Egypt". *Foreign Affairs* 90, 114-126.

[MP1] עם הערות: הערה של יוסרי: הערה מתחייבת לכל השיעורים יש להוסיף פירוט חתום של כל שיעור

שיעור 2: המשך עלייתם של האחים המוסלמים במצרים ובמזרח התיכון:

נקרא מכתב של חסן אל-בנא שמסכם את עיקרי הדברים העומדים בבסיס המצע הרעיוני של האחים המוסלמים.

קריאת חובה:

Vidino, L. (2006). "Aims and Methods of Europe's Muslim Brotherhood". *Current Trends in Islamist Ideology* 4, 22-44.

קריאה מומלצת:

Euben, R. L., & Zaman, M. Q. (eds.). (2009). *Princeton readings in Islamist thought: texts and contexts from al-Banna to Bin Laden*. Princeton University Press, 49-78.

שיעור 3: מהדעוהו של חסן אל-בנא אל הג'יהאד של סייד קוטב: שינוי מגמתי.

תנועת האחים המוסלמים חווה רדיפות מטעם השלטונות המצרים ובכך משנה את כיוונה. נלמד על הדבקות בג'יהאד ככלי עיקרי של האידיאולוג סייד קוטב.

קריאת חובה:

Eikmeier, D. C. (2007). "Qutbism: an ideology of Islamic-Fascism". *US Army War College Quarterly* 37(1), 85-97.

קריאה מומלצת:

Calvert, J. (2009). *Sayyid Qutb and the origins of radical Islamism*. Hurst & Company, 197-223.

שיעור 4: האחים המוסלמים: המעבר מתנועה חברתית-מקומית לאידיאולוגיה בינלאומית- בין אם מתונה או קיצונית.

נעבור על השינויים החלים בזרמים האסלאמיים השונים בעקבות עלייתם של האחים המוסלמים והפיכתם לתנועה בינלאומית.

קריאת חובה:

Vidino, L. (2013). "The Muslim Brotherhood after the Arab Spring: tactics, challenges, and future scenarios". *European View* 12(2), 319-344.

קריאה מומלצת:

Voll, J. O. (2008). "Trans-state Muslim Movements and Militant Extremists in an Era of Soft Power". In: Thomas Banchoff (ed.) *Religious Pluralism, Globalization, and World Politics*, Oxford Scholarship Online, 253-278.

שיעור 5: האחים המוסלמים באירופה

מקרה הבוחן של צרפת ייספק לנו הצצה אל פעילות "האחים המוסלמים" כיום במדינות המערב ושיתופי הפעולה שלהם עם זרמים אסלאמיים נוספים.

קריאת חובה:

Leiken, R. S., & Brooke, S. (2007). "The moderate Muslim brotherhood". *Foreign Affairs*, 107-121.

קריאה מומלצת:

Vidino, L. (2009). "Islamism and the West: Europe as a Battlefield". *Totalitarian Movements and Political Religions* 10(2), 165-176.

שיעור 6: עבדאללה עזאם: מהאחים המוסלמים לאל-קאעדה

שלב ההקצנה מגיע בדמותו של האידיאולוג והמנהיג הצבאי של האסלאמיסטים במהלך מלחמת אפגניסטן נגד ברית המועצות. הקמת אל-קאעדה – תנועת ג'האד גלובלית.

קריאת חובה:

מליח, א. (2010). "עבדאללה עזאם והשפעת משנתו הרעיונית על תפיסת הג'האד והאסתשהאד של אל-קאעדה וחמא"ס". צבא ואסטרטגיה 2:2, עמ' 65-77.

[http://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/\(FILE\)1286797450.pdf](http://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/(FILE)1286797450.pdf)

קריאה מומלצת:

McGregor, A. (2006). "Jihad and the Rifle Alone": 'Abdullah 'Azzam and the Islamist Revolution. *Journal of Conflict Studies* 23(2), 92-113.

שיעור 7: המהפיכה האסלאמית באיראן כזרז תהליכי הקצנה אסלאמית במאה ה-20.

במקביל להקצנה הסונית המתרחשת באפגניסטן, כוח חדש עולה באיראן השיעית ומוביל לאסלאמיזציה באזור המזרח התיכון.

קריאת חובה:

מנשרי ד., הנדלמן-בעבור, ל. (עורכים) (2009), *איראן - אנטומיה של מהפכה*, בני-ברק: הוצאת הקיבוץ המאוחד, עמ' 2-28.

קריאה מומלצת:

Milani, M. M. (2018). *The making of Iran's Islamic revolution: from monarchy to Islamic republic*. Routledge, 21-36.

שיעור 8: הציר השיעי: איראן-חזבאללה-לבנון

אידיאולוגיות קיצוניות בזרם השיעי התרי-עשרי: תנועות ג'האד מודרני בשיעה.

קריאת חובה:

Kramer, M., Bakhsh, S., Bailey, C., & Fischer, M. M. (2019). *Shi'ism, resistance, and revolution*. Routledge, 2-19.

קריאה מומלצת:

שאול, ש. (2003) *ציר הרשע: איראן, חזבאללה והטרור הפלסטיני*, הרצליה: מפעלות המרכז הבינתחומי, המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור, עמ' 3-20.

שיעור 9: הג'האד הגלובלי: סלפיה ג'האדית מרכזת את המלחמה מול המערב והגלובליזציה: סוריה, צ'צ'ניה, אפגניסטן ומה שביניהן.

עליית האידיאולוגיה הסלפית במזרח התיכון והברית הלא קדושה עם הזרם הסלפי-ג'האדי.

קריאת חובה:

שוויצר, י. (2012). "האם הג'האד העולמי מתקרב לגבולותיה של ישראל?". *עדכן אסטרטגי* 15:3, עמ' 66-55.

קריאה מומלצת:

Sagramoso, D. (2012). "The Radicalisation of Islamic Salafi Jamaats in the North Caucasus: Moving Closer to the Global Jihadist Movement?". *Europe-Asia Studies* 64(3), 561-595.

שיעור 10: הג'האד הגלובלי: סלפיה ג'האדית מרכזת את המלחמה מול המערב והגלובליזציה: סוריה, צ'צ'ניה, אפגניסטן ומה שביניהן.

הזרם הסלפי-ג'האדי במערב ובאירו-אסיה.

קריאת חובה:

Souleimanov, E. A. (2015). "Jihad or security? Understanding the Jihadization of Chechen insurgency through recruitment into Jihadist Units". *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 17(1), 86-105.

קריאה מומלצת:

Johnson, T. H., & Mason, M. C. (2007). "Understanding the Taliban and insurgency in Afghanistan". *Orbis* 51(1), 71-89.

שיעור 11: חזב א-תחריר: מי רצה ח'ליפות ולא קיבל?

מפלגת חזב א-תחריר- בין עשייה דתית לפוליטית: מקרי בוחן ואידיאולוגיה.

קריאת חובה:

Karagiannis, E., & McCauley, C. (2006). "Hizb ut-Tahrir al-Islami: Evaluating the threat posed by a radical Islamic group that remains nonviolent". *Terrorism and Political Violence* 18(2), 315-334.

קריאה מומלצת:

עינברי, פ. (2017), דת ופוליטיקה במזרח ירושלים, מיפוי מקיף של הארגונים הפלסטינים הפועלים כיום במזרח ירושלים, המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, עמ' 1-21.

<http://din-online.info/pdf/jc14.pdf>

שיעור 12: דאע"ש- דרכי גיוס, שימוש ברשתות חברתיות.

נסקור את עלייתה של המדינה האסלאמית ודרכי הגיוס במערב דרך ראי האסלאם להמונים.

קריאת חובה:

Mahood, S., & Rane, H. (2017). "Islamist narratives in ISIS recruitment propaganda". *The Journal of International Communication* 23(1), 15-35.

קריאה מומלצת:

Farwell, J. P. (2014). "The media strategy of ISIS". *Survival* 56(6), 49-55.

שיעור 13: עלייה מטאורית והפצת אידיאולוגיה סלפית ג'יהאדית קיצונית יותר מאי פעם.

דעוה במערב- כשיטה מיסיונרית לשיווק אידיאולוגי. נלמד על מטיפים, אמצעי הטפה, סוכני דעוה במדינות השונות ועוד.

קריאת חובה:

Lisnyansky, D (2017). "From Da'wa in Europe to European Da'wa: The Muslim Brotherhood and the Salafiyya in France and Britain". *The Journal for Interdisciplinary Middle Eastern Studies* 1 (Fall 2017), pp. 79-103.

https://www.ariel.ac.il/images/stories/site/departments/Israel/jimes/pdf/2017/Jimes-Vol1_Dina_2017-11-16.pdf

קריאה מומלצת:

Bloom, M. (2017). "Constructing expertise: Terrorist recruitment and "talent spotting" in the PIRA, Al Qaeda, and ISIS". *Studies in Conflict & Terrorism* 40(7), 603-623.